

**СМЕРНИЦЕ ЗА САРАДНИЧКО УЧЕЊЕ КЉУЧНИХ АКТЕРА
С ЦИЉЕМ ОСИГУРАЊА КВАЛИТЕТА
СИСТЕМА СРЕДЊЕГ СТРУЧНОГ ОБРАЗОВАЊА**

**ПРИСТУП НАЦИОНАЛНЕ РЕФЕРЕНТНЕ ТАЧКЕ СРБИЈЕ
У СКЛАДУ СА ПРИСТУПОМ EQAVET МРЕЖЕ**

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

ММ
Centar za obrazovne politike
Centre for Education Policy

EQAVET

European Quality Assurance
in Vocational Education and Training

1. УВОДНЕ И КОНТЕКСТУАЛНЕ НАПОМЕНЕ

1.1. КЉУЧНА ПОЛАЗИШТА ЗА РАЗВОЈ СМЕРНИЦА

Министарство просвете РС је у оквиру пројекта “Европско осигурање квалитета у стручном образовању и усавршавању – националне референтне тачке” (European Quality Assurance in Vocational Education and Training – National Reference Points), који се спроводи уз подршку Извршне агенција за образовање, аудиовизуелну политику и културу ЕУ (ЕАСЕА) установило **Националну референтну тачку за квалитет стручног образовања, Републике Србије – НРТС**. Оснивањем **Националне референтне тачке Србија** је постала део Европске EQAVET – НРП мреже.

Имајући у виду да је развој квалитета стручног образовања од изузетног значаја за економски и свеукупни друштвени развој сваке земље, EQAVET мрежа представља изузетну могућност за активну сарадњу, размену идеја и добрих пракси са партнерским институцијама и стручњацима из бројних европских земаља. Својим чланством у овој мрежи Србија се посредством НРТС обавезала да партнерски делује како у европском тако и у националном контексту осигурања квалитета система средњег стручног образовања уважавајући заједнички оквир, методологију и алате уз даље развијање и прилагођавање потребама које произилазе из националног контекста.

Важно је напоменути да је у нашем националном контексту Националан референтна тачка основана у оквиру Министарства просвете, и да она функционише у оквиру Сектора за средње образовање и васпитање и образовање одраслих у Групи за стручно образовање и васпитање окупљајући партнерске институције с циљем осигурања квалитета средњег стручног образовања на националном нивоу. Уважавајући организациону структуру свих НРТ у оквиру ове европске мреже Агенција за квалификације је од стране Министарства просвете препозната као кључна партнерска институција у функцији остваривања циљева и улоге НРТС. Модел успостављања и функционисања Националне референтне тачке у нашем националном контексту сродан је моделу свих чланица мреже.

С циљем свеобухватног разумевања ових смерница у оквиру *Слике 1* приказане су основне информације које указују на улогу EQAVET мреже и Националних референтних тачки земаља чланица (НРТ) као главног модуса функционисања ове мреже, као и основне информације о методолошком приступу којим се руководи.

Слика 1. Кључне информације о раду и организацији EQAVET мреже

ШТА ЈЕ EQAVET МРЕЖА? – ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

- EQAVET мрежа је заједница земаља европске уније, социјалних партнера и Европске комисије основана са циљем да паралелно (у ширем европском и ужем појединачном националним контексту) партнерским професионалним деловањем развија културу осигурања квалитета система средњег стручног образовања и основног образовања одраслих.
- Успостављање и рад ове мреже треба посматрати у ширем контексту стратешког оквира за европску сарадњу у образовању и обуци (ЕТ 2020) и Копенхашког процеса, који акцентују потребе партнерског деловања различитих земаља у развијању заједничких одговора на заједничке изазове у процесу осигурања квалитета система средњег стручног образовања и образовања одраслих на европском и нивоу националних система средњег стручног образовања.
- Укупан програм и активности EQAVET мреже заснивају се на сарадничком учењу и индивидуалном професионалном деловању Националних референтних тачака које се успостављају у оквиру свих земаља које су чланице ове мреже.

КОЈА ЈЕ УЛОГА НАЦИОНАЛНИХ РЕФЕРЕНТНИХ ТАЧКИ?

- У контексту функционисања и остваривања циљева EQAVET мреже улога свих НРТ земаља чланица мреже јесте да: активно учествују у остваривању програма мреже, остварују сарадничко учење са земаљама чланицама у оквиру организованих хоризонталних размена, информишу партнерске институције и све заинтересоване о: програму, раду EQAVET мреже и Европском референтном оквиру за осигурање квалитета у стручном образовању. да прилагоде приступ када је реч о осигурању квалитета националном контексту и потребама.
- У појединачном националном контексту НРТ –представљају начин да се институције које се, на националном нивоу, баве питањима стручног образовања повежу у циљу размене информација, заједничког планирања активности и синергијског дејства на свеукупни квалитет средњег стручног образовања.

КОЈИ СУ КЉУЧНИ МЕТОДОЛОШКИ ОСЛОНЦИ ЗА РАД EQAVET МРЕЖЕ?

- Рад EQAVET мрежа започео је након што је 2009. године усвојена Препорука Европског парламента и Савета Европе о успостављању **Европског референтног оквира за осигурање квалитета у стручном образовању (видети Прилог 1)**. Оквир је развијен од стране држава чланица ЕУ у сарадњи с Европском комисијом и усвојен је 2010. године. Овај оквир има за циљ повећање транспарентности, тржишта, као и релевантност, доследност и преносивост ВЕТ квалификација широм Европе. Поменути оквир представља полазну основу за системе средњег стручног образовања и образовања земаља чланица и пружаоце стручног образовања за праћење и процену политика и пракси осигурања квалитета на начин који одговара њиховом националном односно институционалном контексту.
- С циљем успешне имплементације оквира EQAVET мрежа развила је два кључна документа као опште смернице за рад мреже и као полазну основу за прилагођавање специфичним потребама и изазовима система осигурања квалитета земаља чланица. Оба документа била су полазна основа за развој ових смерница.

У контексту ових смерница важно је нагласити да у процесу сарадничког учења управо НРТС има кључну улогу у концептуализацији, координацији и повезивању различитих партнера како би путем сарадничког учења партнерским деловањем приступили процесу осигурања и континуираног унапређивања квалитета система средњег стручног образовања.

1.2. ШТА ЈЕ САРАДНИЧКО УЧЕЊЕ?

Сарадничко учење између кључних актера у систему средњег стручног образовања на националном нивоу представља прилику за осигурање квалитета овог нивоа образовања негујући партципативан приступ и уважавајући различите кључне актере и заинтересоване стране као партнере и носиоце иновација и промена у процесу развоја и осигурања квалитета система средњег стручног образовања.

Према приступу EQVAVET мреже сарадничко учење (peer reviews-рецензија колега у буквалном преводу и ужем значењу) се у складу са VET препоруком дефинише као: добровољна активност сарадничког учења са циљем да подржи транспарентност и унапређивање процеса осигурања квалитета на нивоу система, а на основу јединствене методологије која уз прилагођавање потребама специфичних националних VET система треба да идентификује главне снаге, изазове и препозна потенцијал и простор за унапређивање. Другим речима овај приступ омогућава да се уз подршку свих релевантних актера, партнера и заинтересованих страна (у улози критичких пријатеља) идентификују области за даљи развој и унапређивање

Конкретније, уважавајући дефиницију EQVAVET мреже сарадничко учење се (у контексту овог документа и националног приступа) дефинише као низ пажљиво планираних групни активности које омогућавају да се:

- ✓ кроз партиципативан и партнерски приступ одређеној теми или „проблему“ он боље сагледа из различитих перспектива,
- ✓ постигне заједничко разумевање снага, изазова и могућности, те да се
- ✓ препознају даљи правци развоја и осигурања квалитета система средњег стручног образовања у одређеном домену.

Истовремено, процес сарадничког учења подразумева и представља прилику за дељење примера и промовисање добрих пракси и иновативних приступа (на националном и интернационалном нивоу) те осигурање квалитета различитих аспеката система средњег стручног образовања.

Процес сарадничког учења НРТС ће организовати минимум једном годишње (или чешће у складу са могућностима и потребама система) и резултатима претходног процеса сарадничког учења, а на основу заједнички идентификованих потреба за даљим правцима развоја.

1.3. КОЈА ЈЕ СВРХА ОВИХ СМЕРНИЦА?

Уважавајући приступ EQAVET мреже прилагођен националном контексту ове смернице имају за циљ:

- ✓ да информишу све кључне актере на системском нивоу, заинтересоване стране, независне експерте, односно ширу и ужу стручну јавност о циљевима и методологији рада EQAVET мреже и професионалном деловању, улози и циљевима националне НРТ;
- ✓ да подрже НРТС и широку мрежу потенцијалних партнера („критичких пријатеља“) у остваривању општих циљева и појединачних улога у процесу сарадничког учења као и да
- ✓ пружи опште методолошке смернице од значаја за квалитетно планирање и реализацију сарадничког учења између различитих актера без обзира на специфичне теме и аспекте квалитета система средњег стручног образовања који могу бити предмет и циљ сарадничког приступа у унапређивању и осигурању квалитета различитих аспеката система средњег стручног образовања.

Другим речима, ове смернице представљају контекстуални и методолошки оквир с циљем да процес сарадничког учења буде успешан у практичним, односно оперативним оквирима. При томе је важно нагласити да иако процес сарадничког учења захтева пажљиво планирање, процедуре и јасно дефинисане кораке, никако није реч о техницистичком процесу, већ о процесу који је динамичан и мотивирајући, а од кога корист имају све укључене стране и систем у целини.

2. ЦИЉЕВИ И ОПШТИ ПРИСТУП САРАДНИЧКОМ УЧЕЊУ

Као што је већ напоменуто **општи циљ** процеса сарадничког учења јесте да се кроз партиципативан приступ фокусираним професионалним деловањем и рефлексijом шире мреже тзв. критичких пријатеља рефлектује о националној пракси или аспекту праксе осигурања квалитета у односу на одабране индикаторе оквира EQAVET-А с циљем грађења и унапређивања квалитета система средњег стручног образовања.

Када је реч о **приступу** процес сарадничког учење биће оријентисан на **унапред дефинисан тематски приступ**.

То значи да ће НРТС уважавајући:

- ✓ националну образовну политику и праксу у погледу осигурања квалитета система средњег стручног образовања, стратешке правце развоја, актуелне иницијативе и пројекте који се односе на овај ниво система образовања и васпитања у нашој земљи, као и
- ✓ европске стратешке правце, тенденције и циљеве који се негују у оквиру EQAVET мреже и индикаторе садржане у раније поменутом оквиру

одредити кровну тему сваког појединачног процеса сарадничког учења и одабране индикаторе из оквира мреже који ће бити предмет разматрања.

Дакле, тема ће сваки пут бити фокусирана на специфичне аспекте система осигурања квалитета које Министарство просвете (на основу свеобухватних увида и на подацима заснованих одлука) препознаје као примарне за евентуално реформисање и иновације. Односно, на оне аспекте где се препознаје простор и потреба за изградњом заједничког разумевања услед одређених отворених питања, изазова у успешној имплементацији, резултата који нису на оптималном нивоу, недостатка података или самог настојања да се систем осигурања квалитета континуирано унапређује сл.

То значи да ће теме (односно **предмет**) сарадничког учења бити комплементарне и надовезујуће, али и сваки пут различите с циљем свеобухватног настојања да се национални систем осигурања квалитета средњег стручног образовања континуирано унапређује у различитим аспектима.

За сваки појединачни процес сарадничког учења НРТС ће дефинисати кривну тему и конкретна пратећа кључна евалуативна питања која ће бити у фокусу свих учесника сарадничког учења који ће из различитих перспектива и улога заједничком рефлексијом допринети њиховом унапређивању.

Приликом дефинисања теме и кључних евалуативних питања НРТС ће се руководити следећим питањима:

1. Да ли постоји аспект система осигурања квалитета који је потребно успоставити/преиспитати/изоставити услед проблема са имплементацијом?
2. Да ли постоји системски аспект евалуације квалитета у области која пролази кроз реформске процесе или иновације која такође може захтевати унапређивање, за коју би повратне информације „критичких пријатеља“ могле да буду од помоћи?
3. Да ли постоји потреба за новим/иновираним приступом систему осигурања квалитета услед различитих иновација (нпр. промене у стратешком и законодавном оквиру, институционалне промене, промена на нивоу тржишта рада и сл.)?

Другим речима, реч је о формализованом и структурираном процесу који с циљем повећања ефикасности подразумева следеће кључне улоге и задатке учесника:

- ✓ Иницијални критички осврт који осликава кључне снаге и слабости националног система осигурања квалитета средњег стручног образовања путем писања извештаја о самовредновању за који је одговорна НРТС која извештај може писати уз подршку одабраног независног експерта.
- ✓ Мапирања кључних актера сарадничког учења. НРТС бира и укључује представнике одабраних институција система, представнике света рада, социјалне партнере, школе и друге да се на бази добровољности укључе у процес сарадничког учења чинећи извештај о самовредновању доступним како за индивидуално критичко сагледавање, тако и за непосредну организовану дискусију свих укључених страна. НРТС бира и позива кључне актере сарадничког учења путем званичног позива.
- ✓ Реализацију припремног и непосредног састанка свих партнера.
- ✓ Активно учешће свих партнера у размени током непосредне сарадње и давање повратних информација у функцији креирања Акционог плана.
- ✓ Учешће свих партнера у евалуацији како процеса тако и закључака као и
- ✓ Прављење акционог плана на основу идентификованих и усаглашених процена главних снага, слабости и области за побољшање.

Поред наведеног важно је истаћи да процес сарадничког учења подразумева поделу улога између НРТС и свих укључених актера сарадничког учења који удруживањем својих експертиза и професионалног деловања (које из различитих углова доприноси осигурању квалитета система средњег стручног образовања) доприносе заједничком циљу и очекиваним исходима сваког појединачног тематског процеса сарадничког учења. Преглед улога и одговорности свих актера процеса сарадничког учења у односу на појединачне фазе овог процеса дат је у оквиру четвртог поглавља.

У наставку су сажето табеларно приказане кључне улоге укључених актера и бенефити од сарадње.

НРТС ће имати прилику да:	Остали актери процеса сарадничког учења биће у прилици да:
<ul style="list-style-type: none"> • аналитички самопроцени изабране мере осигурања квалитета писањем Извештаја о самопроцени, заједно са спољним стручњаком; • размишља о снагама и слабостима свог система осигурања квалитета прикупљањем повратних информација од партнераа и ангажовањем у међусобном процесу заједничког учења • упознају се са додатном перспективом (путем повратних информација кроз сарадничко учење), и даље развијају искуство примање и даље операционализације повратних информација • добију конкретне савете и открију добре праксе за даљи развој осигурања квалитета 	<ul style="list-style-type: none"> • сазнају више о националном приступу осигурању квалитета и одабраним мерама осигурања квалитета; • добијају савете и откривају добре праксе за даљи развој • даље развијају праксу давање критичних, али подржавајућих и конструктивних повратних информација; • укрсте своје професионалне компетенције са другим значајним учесницима процеса • имају активну улогу у унапређивању квалитета система средњег стручног образовања

С циљем повећања ефикасности и јасне расподеле улога и одговорности свих укључених процес сарадничког учења одвија се кроз четири фазе (видети *Дијаграм 1*). Детаљан опис појединачних фаза и у вези са њима корака и одговорности свих актера дат је у оквиру четвртог поглавља.

3. КЉУЧНИ ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА САРАДНИЧКО УЧЕЊЕ

Као кључне међу **принципима** који су уједно и **предуслови** за успешно остваривање сарадничког учења издвајамо следеће:

- ✓ **отвореност** - овај став подразумева отвореност за друге тачке гледишта, уважавање да постоји много начина да се посматра одређена ситуација или аспект квалитета и да останете отворени за промену сопственог гледишта. Саставни део „отвореног ума” је способност да се ослободите потребе да будете у праву или жеље да победите.
- ✓ **одговорност** - пажљиво разматрање последица својих поступака и предлога, посебно ако утичу на друге. То је спремност да признате да ће свака одлука о другачијем деловању имати утицај на друге на предвиђене и непредвиђене начине.
- ✓ **посвећеност** – настојање да свеобухватно допринесте унапређивању одабраног аспекта квалитета и да учешће у процесу сарадничког учења стално тражење прилике за учење и уверење да се увек може научити нешто ново.
- ✓ **усресређеност на специфичне потребе за даљим развојем и национални контекст осигурања квалитета система средњег стручног образовања.** Потребно је познавање и представљање контекста у коме систем осигурања квалитета функционише, као и посматрање појединачног аспекта квалитета који је предмет дискусије као дела сложеног система.
- ✓ уважавање чињенице да **систем квалитета и актуелни начини његовог осигурања и правци даљег развоја има своје “јаке” и “слабе” стране** - и једне и друге су предмет сарадничког учења.
- ✓ **објективност и непристраност** приликом процена и давања повратних информација.
- ✓ **уједначен приступ свих партнера** који подразумева транспарентност свих корака и поступка за све укључене особе.
- ✓ **поверљивост** укупних података и информација за све укључене особе.
- ✓ уважавање чињенице да **развој није линеаран процес.**
- ✓ неопходност **лидерског деловања** свих партнера у оквиру свих фаза процеса.
- ✓ **свеобухватну припрема** као неопходност и кључ успеха.
- ✓ већ постојећу **културу и опредељеност свих укључених партнера да се развијају као заједнице које уче и негују рефлексивну праксу** итд.

Важно је нагласити да је **централни метод који се користи почетна индивидуална и заједничка рефлексија**, односно критичко преиспитивање одређеног аспекта осигурања квалитета система средњег стручног образовања базираног на свеобухватном сагледавању постојећих података и информисаном доношењу одлука у правцу даљег развоја.

Поред наведених принципа важно је нагласити и то да је по **свој природи и функцији процес сарадничког учења у контексту ових смерница сродан је процесу самовредновања, а улога свих партнера улози тзв. критичких пријатеља односно рефлексивних практичара**. У оквиру наредних табела дати су кључни увиди у то шта процес сарадничког учења подразумева и како га разумети као и како разумети улогу партнера „критичких пријатеља“ у процесу сарадничког учења.

Табела х. Како разумети процес сарадничког учења?

САРАДНИЧКО УЧЕЊЕ ЈЕ (КАО И САМОВРЕДНОВАЊЕ) ВИШЕ ОД:	ОНО ОБУХВАТА:
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Описивања и проблематизовања квалитета постојеће праксе 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Разумевање постојеће праксе и њено стављање у теоријске и иновативне оквире ✓ Поседовање високих очекивања ✓ Идентификовање и анализирање недостатака или пракси које је потребно развити ✓ израду плана даљег деловања
<ul style="list-style-type: none"> ✓ истраживање које испитује хипотезу и представља налазе који су засновани на квантитативним подацима 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ преиспитивање добијених података, квалитативну анализу и тумачење онога што нам подаци говоре ✓ на подацима засновано и информисано доношење одлука
<ul style="list-style-type: none"> ✓ попуњавања образаца 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ доношење одлука у правцу <i>konretnog profesionalnog delovanja</i> с циљем унапређивања
<ul style="list-style-type: none"> ✓ једнократне процене као што је „тест који паднемо или положимо“ 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ систематичан и континуиран процес критичког преиспитивања који води ка одлукама и унапређивању
<ul style="list-style-type: none"> ✓ индивидуалне интоспекције и самоевалуације 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ заједничку процену и преиспитивања са колегама ✓ конструисање заједничког схватања у смислу очекивања и будућег развоја ✓ разумевање конкретних контекстуалних фактора

Табела х. Како разумети улогу партнера-критичког пријатеља у процесу сарадничког учења?

СВАКИ АКТЕР У ПРОЦЕСУ САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА ЈЕ ВИШЕ ЈЕ ОД ...	И ТЕЖИ КА...
некога ко брзо и ефикасно решава појавни облик проблема	разумевању узрока и околности који су до проблема довели
носиоца великог броја различитих професионалних одлика	повезивању разноврсних професионалних одлика у смисаону целину која ће одређивати све његове поступке и активности
практичара усмерен на “сада” и “овде”	антиципирању могућих последица свог деловања у будућности
доброг познаваоца ситема средњег стручног образовања и осигурања квалитета у његовим оквирима	сталном преиспитивању и истраживању теоријских поставки кроз практичне и оперативне оквире
некога ко се ослања искључиво на рацио и рационално	препознавању, разумевању и стављању у функцију различитих интуитивних сазнавања
некога ко је усмерен на шта и како (радити, делати)	разумевању зашто и шта ако
практичара који има идеје шта и како треба да ради	проверавању сопствених идеја чинећи их јавним и подложним дискусији
“праксиколога” и “мислиоца”	да буде “практични научник”
некога ко успешно комуницира и успева да наметне своје идеје	померању праксе у правцу грађења заједничког разумевања значења концепата и активности који су значајни за даљи развој и унапређивање квалитета система средњег стручног образовања

Уз претходно наведено важно је напоменути да ће **основа за процес сарадничког учења управо бити Извештај о самовредновању** (у односу на кровну тему и одабране аспекте осигурања квалитета) коју ће НРТС припремити у сарадњи са спољњим експертом како би се обезбедио јасан фокус, прецизно описала постојећа пракса и идентификовао потенцијални простор за унапређивање, те обезбедио јасан референтни оквир као заједнички основ за дефинисање активности који ће водити даљем развоју у односу на одабрану тему. Више о извештају о самовредновању можете сазнати у оквиру поглавља 4.1.

4. ФАЗЕ САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА

У овом поглављу садржан је опис свих фаза и корака које прецизно описују процес, концептуални оквир и форму процеса сарадничког учења, те улоге и одговорности свих укључених страна.

Процес сарадничког учења одвија се кроз 4 фазе: **припремна фаза**, **фаза непосредне сарадње**, **фаза давања повратне информације** и **завршна фаза**. Свака фаза има предефинисане кораке који усмеравају процес у концептуалном и организационом смислу и описани су у наставку ових смерница.

4.1. ПРИПРЕМНА ФАЗА (трајање до 3 месеца)

Припремна фаза може се посматрати као кључ успеха и она захтева пажљиву концептуализацију.

Ова фаза састоји се из укупно 4 корака:

- КОРАК 1: Концептуализација процеса сарадничког учења
- КОРАК 2. Креирање тематског извештаја о самовредновању
- КОРАК 3: Идентификација и упућивање позива кључним актерима („критичким пријатељима“) за остваривању процеса сарадничког учења
- КОРАК 4: Свеобухватно информисање и почетна дискусија свих партнера пре непосредног сусрета

У Табели 3 дат је систематизован сажет опис кључних специфичних улога и одговорности НРТС и осталих укључених страна у улози „критичких пријатеља“ у оквиру ове фазе.

Табела 3. Опис улога и одговорности НРТС и осталих актера сарадничког учења

Улоге и одговорности НРТС:	Улоге и одговорности осталих актера:
<ul style="list-style-type: none">• Избор аспекта система осигурања квалитета који ће бити предмет сарадничког учења• Припрема концептуалног оквира за сарадничко учење (дефинисање кровне теме и кључних евалуативних питања)• Припрема меморандума о сарадњи и слање осталим одабраним партнерима („критичким пријатељима“)• Припрема извештаја о самовредновању у односу на одабрани аспект уз подршку одабраног експерта• Припрема агенде састанка свих укључених партнера	<ul style="list-style-type: none">• Прихватање позива да постану партнери у процесу сарадничког учења• Потписивање протокола о сарадњи добијеног од НРТС• Упознавање за концептуалним оквиром, извештајем о самопроцени и агендом коју је припремила НРТС• Осврни се на кључна питања за процену која је формулисао домаћин у вези са статусом кво и недавним дешавањима у њиховим земљама

- Потврда датума састанка свим укљученим партнерима

КОРАК 1. КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ПРОЦЕСА САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА

У оквиру овог почетног корака НРТС остварује два кључна задатка:

1. дефинише кровну тему (предмет) сарадничког учења уважавајући идентификовани раскорак између жељеног и актуелног стања одређеног аспекта система осигурања квалитета, а имајући у виду истовремено национални контекст осигурања квалитета и индикаторе у оквиру оквира EQVAVET мреже.
2. дефинише кључна евалуативна питања и покреће процес писања извештаја о самовредновању у односу на дефинисану тему.

КОРАК 2. КРЕИРАЊЕ ТЕМАТСКОГ ИЗВЕШТАЈА О САМОВРЕДНОВАЊУ

Овај извештај систематизује све релевантне податке у односу на централну тему и указује на постојеће снаге, слабости и потенцијале даљег развоја. Извештај је основно полазиште за индивидуалну и каснију заједничку непосредну рефлексију свих укључених партнера. Овај извештај представља кључни темељ целокупног процеса сарадничког учења и подједнако је важан за све учеснике у процесу.

У процесу креирања овог извештаја НРТС може ангажовати независног експерта као подршку. Предлог структуре овог извештаја дат је у Прилогу 2.

Из перспективе НРТС овај извештај омогућава:

- јасност у вези са темом сарадничког учења;
- свеобухватну самопроцену с фокусом на снагама и слабостима одабраног аспекта квалитета, односно одабране мере и индикатора за осигурање квалитета;
- препознавање ко би требало да буду кључни актери у процесу сарадничког учења на националном нивоу;
- разматрање и дефинисање кључних питања за процес сарадничког учења као и
- креирање основа за коначну организацију иницијалног састанка свих партнера у процесу сарадничког учења у онлајн формату.

Из перспективе осталих партнера „критичких пријатеља“ извештај омогућава:

- добијање јасне слике у вези са темом сарадничког учења;
- припрему за рефлектовање и размишљање о одговорима на кључна питања,
- припрему у погледу препознавања примера добрих пракси спрам свог делокруга професионалног деловања у односу на тему;

КОРАК 3. ИДЕНТИФИКАЦИЈА И УПУЋИВАЊЕ ПОЗИВА КЉУЧНИМ АКТЕРИМА („КРИТИЧКИМ ПРИЈАТЕЉИМА“) ЗА ОСТВАРИВАЊУ ПРОЦЕСА САРАДНИЧКОГ УЧЕЊА

На основу претходног корака НРТС „мапира“ кључне партнере „критичке пријатеље“ у процесу сарадничког учења. Другим речима, у зависности од теме мрежа „критичких пријатеља“ може бити веома широка и потенцијално укључивати представнике:

- ✓ **кључних институција система на националном нивоу** (Министарства просвете, Агенције за квалификације, Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања, Завода за унапређивање образовања и васпитања, Канцеларије за дуално образовање и сл.),
- ✓ **представнике света рада и запошљавања** (Привредну комору Србије, Националну службу за запошљавање, Унију послодаваца, Секторска већа и сл.),
- ✓ независне експерте у области осигурања квалитета овог нивоа и типа образовања и на крају, али не и најмање важно
- ✓ представнике **средњих стручних школа**. Када је реч о укључивању школа у процес сарадничког учења у зависности од теме и кључних евалуативних питања НРТС ће расписати позив за укључивање школа (који ће бити ограничен на укључивање највише 4 одабране школе) или ће спрам теме препознати школе за које као резултат праћења и предходне сарадње знају да одређени аспект рада представља пример добре праксе и директно упутити позив за учешће директорима тих школа.

Након мапирања партнерских институција и организација које ће бити укључене, а на основу креираног концептуалног оквира НРТС упућује позив партнерима за укључивање и шаље им основне информације у вези са концептом и процесом сарадничког учења с циљем потврде њиховог укључивања. Предлог форме коју је потребно додатно разрадити у односу на кровну тему сарадничког учења дат је у Прилогу 3.

КОРАК 4. СВЕОБУХВАТНО ИНФОРМИСАЊЕ И ПОЧЕТНА ДИСКУСИЈА СВИХ ПАРТЕНРА ПРЕ НЕПОСРЕДНОГ СУСРЕТА

Укључивање партнера се врши на добровољној бази и сви који се одазову позиву биће информисани о датуму и термину састанка у онлајн формату на коме ће НРТС детаљније информисати све актере о целокупном процесу, односно свим корацима, њиховој улози и очекиваним исходима и одговорити на отворена питања учесника. У оквиру овог састанка биће представљена и агенда непосредног сусрета као кључног догађаја сарадничког учења из перспективе свих укључених партнера.

Како би се припремили за кључни непосредни састанак потребно је да се сви актери процеса сарадничког учења:

1. упознају са садржајем ових смерница с посебним освртом на фазе и кораке које оно подразумева;

2. упознају са концептуалним оквиром садржаном у позиву, извештајем о самопроцени, дневним редом припремног и главног састанка свих актера процеса сарадничког учења;
3. да размотре питања за дискусију и да се осврну на кључна питања за процену као што је дефинисано у извештају о самопроцени. Образац за анализу извештаја о самовредновању дат је у Прилогу.
4. уколико процењују да је потребно да промисле и припреме додатне на подацима засноване увиде о сличним мерама осигурања квалитета и примерима добре праксе у националном и интернационалном контексту.

Почетна дискусија свих партнера примарно је усмерена на кључна питања која су идентификована у оквиру извештаја о самовредновању и служи за укупну припрему кључног непосредног састанка свих партнера. Она укључује и окупља све актере у процесу сарадничког учења и подразумева одржавање састанка у онлајн формату у оквирном полудневном трајању (или дужем трајању уколико се препознаје као потребно). Организује се неколико недеља пре непосредног састанка свих партнера. Оквирни предлог агенде за овај догађај налази се у Прилогу.

Циљ почетне дискусије свих партнера јесте да се постигне заједничко разумевање кључних питања како би непосредни сусрет био што ефикаснији и ефективнији. У случају да НРТС и партнери процењују да постоји довољан ниво заједничког разумевања теме и укупног садржаја извештаја овај припремни дискусионни корак могао би да буде прескочен.

4.2. ФАЗА НЕПОСРЕДНЕ САРАДЊЕ – РЕАЛИЗАЦИЈА ЗАЈЕДНИЧКОГ САСТАНКА СВИХ ПАРТНЕРА

ОСНОВНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ЗА СВЕ АКТЕРЕ

Фаза непосредне сарадње подразумева непосредно заједничко окупљање свих партнера.

БРОЈ УЧЕСНИКА: највише 12 партнера укључујући и спољашњег експерта који је подржавао процес креирања извештаја о самовредновању у односу на кровну тему сарадничког сусрета.

ТРАЈАЊЕ: према процени НРТС (од 1 – 2 дана).

МЕСТО: У зависности од теме и броја учесника место реализације може бити нека од институција система (МП, АЗК, ЗВКОВ, ЗУОВ и сл.). Уколико тема подразумева представљање примера из праксе непосредни састанак свих партнера може се реализовати у одабраној средњој стручној школи, као и на другом пригодном месту у складу са расположивим ресурсима. Такође, могућ је и комбинован приступ у односу на понуђена решења.

АГЕНДА непосредног састанка биће послата свим партнерима две недеље пре самог догађаја. Спољњи експерт ће у сарадњи са НРТС финализовати агенду у складу са предлогом у прилогу.

Такође, НРТС и спољњи експерт ће осмислити **ПЛАН ФАЦИЛИТАЦИЈЕ** као интерни документ за НРТС (као домаћина састанка). Предлог опште форме плана фацилитације дат је у Прилогу.

У наставку је описан ток непосредног сусрета у главним општим цртама:

- **КОРАК 1.** На почетку представници НРТС уз потенцијално укључивање других експерата- пратећи дневни ред непосредног сусрета - представљају приступ осигурању квалитета и одабрану меру осигурања квалитета.
- **КОРАК 2.** Током састанка сви партнери у процесу сарадничког учења проверавају тачност информација наведених у извештају о самопроцени прикупљањем и проценом додатних података везаних за изабрану меру осигурања квалитета. При томе руководе се кључним принципом сарадничког учења, а то је рефлексивност коју карактерише радозналост, отвореност и прихватање, као и самоуверено понашање, односно конструктивно давање повратне информације. Потребно је да забележе кључне информације и препознају евентуални раскорак или нелогичности у оквиру презентованих података и да бележе своја запажања која ће им бити полазана основа за давање повратне информације у оквиру треће фазе сарадничког учења.

- КОРАК 3. На крају састанка учесници попуњавају евалуациони упитник. Циљ евалуационог упитника јесте да се загледа корисност конкретног процеса сарадничког учења и да се прикупе препоруке за унапређивање процеса сарадничког учења како би се он континуирано унапређивао. Предлог упитника налази се у *Прилогу*. НРТС прикупља и анализира податке и користи их за унапређивање наредног процеса сарадничког учења.

4.3. ФАЗА ДАВАЊА ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Као и у оквиру осталих фаза и у овој фази сви актери имају важну улогу. У *Табели 1.* представљена је кључна улога НРТС и осталих актера сарадничког учења када је реч о систематизацији и давању свеобухватне повратне информације у односу на кључна евалуативна питања и препоруке за даље унапређивање.

Табела 1. Улоге НРТС и осталих актера у овој фази

УЛОГА НРТС И СПОЉЊЕГ ЕКСПЕРТА	УЛОГА ОСТАЛИХ АКТЕРА
<ol style="list-style-type: none"> 1. Учествовање у последњој сесији повратних информација 2. Слушајте повратне информације вршњака 3. Коментаришите повратне информације вршњака, појасните отворена питања или пружите додатне информације по потреби 4. Документујте преглед равноправног уређаја, укључујући повратне информације вршњака 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Уествују у сесији вршњачких редактора да бисте се припремили за коначну повратну информацију 2. Давање повратних информација као сама особа и рад на уобичајеним резултатима као групе вршњака 3. Представљање повратних информација равноправног уређаја земљи домаћину и осталим рецензентима равноправних уређаја на коначном састанку повратних информација (ако је номинован за известиоца)

КЉУЧНЕ СМЕРНИЦЕ ЗА ДАВАЊЕ КОНСТРУКТИВНЕ ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

1. Повратну информацију је потребно пажљиво промислити и прецизно артикулисати и дефинисати у односу на сваку меру осигурања квалитета која је укључена у Извештај о самопроцени.
2. Фокусирајте се на снаге и слабости одабраних мера осигурања квалитета.
3. Заснивајте повратне информације на доступним доказима из различитих извора .
4. Будите отворени за нове идеје и приступе.
5. Узмите у обзир национални контекст и расположиве ресурсе.
6. Нађите праву меру при преласку из тренутног у тзв. идеално стање водећи рачуна да предлози буду реалистични, оствариви и одрживи.
7. Трудите се да будете концизни и јасни приликом образлагања и давања повратних информација и препорука.

У наставку следе преглед корака које је потребно реализовати у оквиру ове фазе.

КОРАК 1. ДАВАЊЕ СИТЕМАТИЗОВАНЕ ПОВРАТНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ СВИХ АКТЕРА

Након реализације непосредног сусрета, а на основу укупних подељених информација и рефлексије свих укључених актера сви учесници (као репрезенти појединачних институција и организација, или као индивидуални укључени експерти) у року од 10 дана од непосредног сусрета попуњавају Образац за давање повратне информације и достављају га НРТС (видети Прилог 1). Овај образац има за циљ да систематизује кључне закључке и препоруке свих укључених актера. Уколико у оквиру агенде непосредног сусрета буде простора овај процес може бити започет или и завршен на крају заједничког непосредног састанка свих укључених.

КОРАК 2. ДОПУНА ДОБИЈЕНИХ ПОВРАТНИХ ИНФОРМАЦИЈА И ПОСТИЗАЊЕ КОНСЕНЗУСА ГРУПЕ

У року од 7 дана од добијања повратних информација НРТС и/или спољашњи експерт може писмено тражити додатна појашњења у односу на појединачне повратне информације или организовати заједнички онлајн састанак за разматрање повратних информација и осигурање размене и заједничког разумевања укупних идеја. Овај корак може бити изостављен у случају да је давање повратне информације завршено током непосредног сусрета свих актера.

КОРАК 3. СУМИРАЊЕ УКУПНИХ ЗАКЉУЧАКА ОД СТРАНЕ НРТС И СПОЉАЊЕГ ЕКСПЕРТА

Након непосредног састанка свих партнера и добијања повратних информација у писаној форми у року од три недеље биће припремљен комплетан резиме главних исхода, са резимеом кључних порука, примера и тема о којима се разговарало током састанка. Извештај ће припремити спољни експерт у договору са НРТС. Оквирни предлог форме за сумирање закључака у односу на очекиване исходе дат је у Прилогу. Овај

извештај биће достављен свим укљученим актерима процеса сарадничког учења од стране НРТС:

4.4. ЗАВРШНА ФАЗА

У овој фази кључну улогу има НРТС и спољашњи експерт. Она узима у обзир укупна процес и резултате сарадничког учења и остварује се кроз следеће кораке:

Корак 1. Рефлексија

Корак 2. Креирање акционог плана и процеса имплементације жељене промене

Корак 3. Вредновање остварености планираних активности

За реализацију свих корака задужена је НРТС уз подршку спољашњег експерта.

Процес сарадничког учења ефикасан је и вредан уложеног времена, труда и ресурса, ако НРТС рефлектује и узме у обзир добијене повратне информације када планирају и реализују активности у вези са унапређивањем у односу на одабране аспекте валитета. Стога у овом кораку НРТС пролази кроз процес преиспитивања примљених повратних информација и одлучивања о њеном одговору и путу напред.

КОРАК 1. РЕФЛЕКСИЈА

Као први корак, повратна информација добијена од свих партнера анализира се од стране НРТС и разматра се са свим заинтересованим странама. У наставку следе нека питања на која НРТС (али и остали партнери) која могу да користе за додатну рефлексију након прикупљања и систематизовања повратних информација:

1. Који су били најважнији резултати процеса сарадничког учења?
2. Шта нам значе резултати?
3. Да ли је било неочекиваних резултата?
4. Да ли постоји добра пракса и у другим земљама ЕУ, о чему вреди размишљати када је реч о побољшањима?
5. Које повратне информације/који предлози нису изводљиви за нас и зашто?
6. Шта се може променити лако и брзо?
7. Који финансијски и други ресурси морају да се размотре када је реч о побољшањима?
8. Које групе заинтересованих страна треба да буду информисане о повратним информацијама, а које када је реч о плановима за побољшање?

Поред тога, НРТС се осврће уз помоћ спољног експерта на процес спровођења сардничког учења, коришћеног приступа и методологије. То омогућава да се НРТС осврне на успех и лекције научене из процеса реализације, У том контексту значајне су прикупљене евалуације свих партнера. Предлог обрасца које се може користити у ове сврхе дат је у *Прилогу*.

КОРАК 2. КРЕИРАЊЕ АКЦИОНОГ ПЛАНА И ПРОЦЕСА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ

Укупан процес сарадничког учења треба да резултира креирањем Акционог плана од стране НРТС. Процес креирања акционог плана треба да буде подржан од стране спољашњег експерта. Предлог обрасца Акционог плана и процеса имплементације жељене промене налази се у прилогу.

КОРАК 3. ВРЕДНОВАЊЕ ОСТВАРЕНОСТИ ПЛАНИРАНИХ АКТИВНОСТИ

Процес реализације Акционог плана и реализације жељене промене потребно је пратити периодично након пола године или годину дана у зависности од природе и комплексности активности предвиђених Акционим планом. Смернице за реализацију ове фазе налазе се у *Прилогу*.

ПРИЛОЗИ